PERISKOP
FORUM FOR KUNSTHISTORISK DEBAT

Periskop: Forum for kunsthistorisk debat

Nr. 36, 2026

“STEN – Materielle grundlag for kunst og arkitektur”

Titel: “Kun sten: Om pietra paesina”

Forfatter(e): Morten Søndergaard

Sidetal: 138-140

Dato: 02.11.2026

DOI: 10.7146/periskop.v2026i36.172260

MORTEN SØNDERGAARD

Kun sten: Om *pietra paesina*

Jeg fandt stenen på gulvet i et nedlagt marmorbrud i Pietrasanta. Gravrøverne, som havde hærget gennem bygningerne længe før mig, havde åbenlyst ikke vidst, hvad det var. Billedrammen var smidt på gulvet sammen med gamle ringbind og arbejdstegninger. Men jeg så den med det samme: Det var en landskabssten. Lille af størrelse, men værdifuld og fuld af kulturhistorie. Nu levede den dobbelt op til sit navn: Ruinmarmor. Sten, der stammer fra brud i nærheden af Firenze, på italiensk kaldes de *pietra paesina*. Det er en finkornet kalksten, og den brune farve kommer fra vandbårne elementer, som trængte ind i stenen gennem et netværk af mikroskopiske sprækker forårsaget af intense tektoniske kræfter: Sammenstødet mellem Afrika og Europa, som skabte Appenninerne og Dolomitterne, og som menes at have fundet sted for omkring 50 millioner år siden. Sporene af et gigantisk drama holdt fast i miniformat.

I den tidlige renæssance foregik der en livlig handel med pietra paesina, og de optræder på inventarlister i stor mængde hos fyrster og konger i det sekstende og syttende århundrede, for de var eftertragtede som dekorationer i tidens kostbare kunst- og kuriositetsskabe. Det kom på mode at forsyne stenene med malede personer, dyr og planter, som understøttede den figuration, der allerede fandtes i stenene. De blev til miniaturemalerier sat i kunstfærdige og kostbare rammer, oftest med motiver fra Bibelen, men også fra Dantes *Guddommelige Komedie*, som man kan se det på det lille museum Opificio delle Pietre Dure i Firenze eller i Villa Borghese i Rom.

I dag betragtes stenene som kuriøse. Det, som engang blev opfattet som en nærmest guddommelig indskrift eller indkodning i sten, ses i dag som tilfældige luner af en geologisk fantasi. Kunstnerne forstærkede eller udpegede figurationer, der allerede fandtes i stenen; de opfattede det som et samarbejde eller en samskaben med naturen. I dag betragtes mønstrene og formerne som meningsløse og uden intention. Kunsten skal i dag fremstille betydninger, som ligger hinsides materialet selv.

Pietra paesina er ikke kunst. De er kun sten. Men sten ligger bare og venter. De har tid nok. Mennesket har travlt med at få skabt tegn og betydninger, som rækker ud over øjeblikket. Selvom forsteninger og geologiske formationer kan give os indsigter, er der noget bogstaveligt talt umenneskeligt over sten. Forsteninger er ofte den eneste mulighed, vi mennesker har for at se ned gennem den dybe tid. For at se os selv, se forsvundne arter og planter, se klodens tilblivelse. Sten er spejle, vi bruger for at se os selv. Vi samler dem, vi har dem i lommerne, i vindueskarmen, i skotøjsæsken under barndomssengen, en fortrolighed, en viden, et ønske, en drøm om heling. Sten, millioner af år ældre end os, og som vil overleve livet på planeten. Måske stammer stenene fra helt andre egne af solsystemet, bragt hertil af kometer og vildfarne meteorer. Sten behøver ikke at vente på døden. De lader vand, sand og tektoniske kræfter lege med sig i en slags tidsfordriv. De indeholder det uendelige, og de smelter det om i deres indre.

Jeg tager min landskabssten frem, min pietra paesina, og lader lyset spille i overfladen. Et landskab udfolder sig tredimensionelt i den todimensionelle flade, landskabet får dybde på grund af de forskellige farvelag: Okker. Honning. Rav. Størknet blod. Skind. Sod. Rust. Brune og gyldne bånd løber på kryds og tværs, skarpe snit, jordprøver, stenkerner. En hvid flod løber på tværs af scenen, marmorsten poleres i flodsengen, på bredderne dyrkes krydderier og løg. Kolonier af svampe, som kan fremkalde psykedeliske syner, visioner og mareridt, et negativ sendt hertil ombord på et rumskib fra en fjern civilisation. Fra havnen har et sejlskib netop lettet anker under de sorte skyer. Det er lastet med olivenolie og salt, silke og spejle. I det lille tårn går en astronom hver nat op ad trappen, efter at hun har krydset den tynde hængebro mellem bjergene og borgen, for at rette sit teleskop mod stjernehimlen.